

odporem reakčních sil. Buržoazní propaganda se snaží přerušovat charakter a smysl nacionálního vývoje za socialismu. Imputuje socialismu kapitalistické vztahy vykořisťování a útlaku. Hovoří o „nacionální likvidaci“, o „rusifikaci“, „imperialismu“ atd. Boj proti nacionalismu vydává za boj proti národům. Proletářský internacionalismus představuje podle ní likvidaci národního. Buržoazní propaganda varuje před spoluprací a sblížením socialistických národů a zemí, nazývá je „nebezpečným“, ztotožňuje je se splynutím národů, interpretovaným jako násilná likvidace jedné národů ze strany druhých. Buržoazní propaganda se snaží konzervovat ve vědomí lidí staré a přezilé. Zvláštní naděje vkládá do nacionalismu, což je vidět už z toho, že v něm chce vidět „poslední stadium komunismu“. Proti třídní jednotě propaguje „národní jednotu“ s bývalými vykořisťovateli, místo třídních rozporů podtrhává nacionální, nacionální záměrně ztotožňuje s nacionalistickým. Rafinovaný nacionalismus snoubí se dnes v buržoazní propagandě s antikomunismem a antisovětismem. Současně s nadouváním dílčích rozporů národního a internacionálního za socialismu hlásá imperialistická propaganda kosmopolitismus, vzdání se národní samostatnosti, suverenity atd. Snaží se vrazit klín mezi socialistické země, rozložit jejich jednotu nacionalismem a spolu s tím otupit bdělost socialistických zemí vůči uchvatelským plánům imperialismu.

Složitá národnostní problematika vyžaduje z metodologického hlediska třídní přístup, jenž se ovšem nerovná zjednodušené redukci národního na třídní, nýbrž pochopení sociálně ekonomického základu národa a rozpoznání toho, která třída stojí objektivně v čele národa. Vyžaduje konkrétně historický přístup, tj. přesné určení stupně vývoje toho kterého národa a nepřenašení hledisek jedné vývojové etapy do jiné, kdy už neplatí. Velikým mistrem v tomto ohledu byl Lenin, jehož dílo představuje obrovské živoucí bohatství. Z Lenina nelze však vytrhávat jednotlivé citáty k potvrzení vlastního, třeba i omezeného stanoviska. Lenina je třeba chápat komplexně a je třeba se učit i z jeho metodologického přístupu k národnostní problematice. Velmi nabádací jsou jeho poznámky mířící proti zjednodušeným reakcím na argumenty nepřítele.

*

Máme-li vcelku zhodnotit moskevskou konferenci, je třeba říci, že dala možnost učinit si obraz o stavu rozpracování, o směrech výzkumu a o stanoviscích sovětské vědy k národnostní problematice. Poskytla i určitou informaci o situaci v národnostní teorii jednotlivých socialistických zemí. Byla to první konference o národnostní otázce uspořádaná v SSSR s přizváním širokého kolektivu zahraničních účastníků. Byla v souladu se současným trendem k hlubší internacionalizaci v rámci světové socialistické soustavy. Je možno ji chápat jako první krok k mezinárodní

vědecké integraci v oblasti národnostní otázky.

Karel Pomaizl

II. kongres sociologů v Německé demokratické republice

Ve dnech 15.—17. května 1974 konal se v NDR II. kongres marxisticko-leninské sociologie. Jeho pořadatelem byla Vědecká rada pro sociologický výzkum v NDR a Národní komitét pro sociologický výzkum NDR. Motto kongresu znělo: „Přínos marxisticko-leninské sociologie k řízení a plánování sociálních procesů při budování rozvinuté socialistické společnosti“. Kongresu se účastnilo 700 pracovníků z oblasti sociologického výzkumu, pedagogických pracovišť a z praxe (přičemž téměř 1/3 účastníků byla z průmyslových závodů).

Úvodní referát na téma *Vývoj dělnické třídy a osobnosti při budování rozvinuté socialistické společnosti v NDR* přednesl prof. R. Weidig, předseda Vědecké rady a Národního komitétu. V jeho referátu bylo zdůrazněno, že úkolem sociologie je přispět k teoretickému uchopení a k praktickému rozvinutí přednosti socialistické společnosti a její historické jedinečnosti. Prof. R. Weidig poukázal na to, že v marxisticko-leninské sociologii v NDR se prosazují ve stále větší míře zejména tyto principy: potřeba mnohooborového přístupu, analýza vzájemného působení mezi společenským bytím a vědomím v duchu historickomaterialistického determinismu, marxisticko-leninský přístup k teoretickým východiskům a metodám sociologického výzkumu, zkoumání dynamiky vzniku a vývoje společenských jevů, postižení a rozlišení podstatných příčin od ostatních podmínek a faktorů společenských změn, prognostické zaměření sociologických výzkumů, řešení takových otázek, které klade praxe rozvinutého socialismu a které potřebují řešit stranické a ostatní orgány, úloha marxisticko-leninské sociologie při utváření vědomí pracujících.

Na kongresu bylo vytvořeno 10 pracovních skupin a předneseno celkem 136 referátů. Samy názvy pracovních skupin naznačují, jak širokou problematikou se marxisticko-leninská sociologie v NDR v těsné návaznosti s potřebami praxe zabývá. Pracovní skupiny se zabývaly těmito okruhy problémů: 1. Rozvoj struktury dělnické třídy a vztahy mezi dělnickou třídou a inteligencí při rozvoji vyspělé socialistické společnosti. 2. Rozvoj třídy družstevních rolníků v procesu přechodu ke zprůmyslněné výrobě v zemědělství cestou kooperace. 3. Teoretické problémy rozvoje osobnosti a jeho sociologická analýza. 4. Problémy rozvoje demokratické aktivity v socialistických podnicích. 5. Socialismus a vědecká tvořivost. 6. Rozvoj kulturních potřeb dělnické třídy a jeho důsledky pro vedení a řízení v podnicích a v oblastech. 7. Problémy řízení a plánování sociálních procesů v socialistických průmyslových podnicích a kombinátech. 8. K rozvoji osobnosti mladých pra-

covníků. 9. Sociologické problémy ochrany zdraví v rozvinuté socialistické společnosti. 10. Metody sociologických analýz při zkoumání rozvoje tříd a osobností v rozvinuté socialistické společnosti.

Není třeba ani zvláště upozorňovat na to, že před československou sociologií stojí podobné otázky a že čeští i slovenští sociologové se s velkým zájmem seznámí se základními poznatky marxisticko-leninské sociologie z NDR. Jakkmile vyjde publikace s hlavními příspěvky. Ostatně časopis *Deutsche Zeitschrift für Philosophie* věnoval přípravě tohoto kongresu celé číslo a řada příspěvků se opírala o publikované monografie.¹

Kongresu se účastnila i řada zahraničních hostů. V delegaci sovětských sociologů byl také člen korespondent AV SSSR M. N. Rutkevič a člen korespondent AV SSSR G. J. Glezerman, mezi delegáty bulharských sociologů byl prof. Ž. Ošavkov, maďarské delegáty vedl I. Szentpeteri, polskou delegaci prof. W. Markiewicz, kubánské sociology zastupoval ředitel sociologického oddělení Havanské university Orlando Silva a z Vietnamské demokratické republiky se kongresu účastnil Nguyen Ngoc Minh. Významným podnětem pro jednání kongresu bylo vystoupení G. J. Glezermana k problematice způsobu života a příspěvek M. N. Rutkeviče k procesu společenské integrace člověka v podmínkách socialismu. Kongresu se účastnili i italští a západoněmečtí sociologové-marxisté. Delegaci našich sociologů vedl prof. L. Hrzal, který vystoupil na plenárním zasedání a informoval účastníky kongresu o výsledcích a o koncepci rozvoje marxisticko-leninské sociologie v ČSSR. V pracovních skupinách byly předneseny referáty J. Zvary (*Úloha dělnické mládeže při výstavbě vyspělé socialistické společnosti*), J. Hrabiny (*Teoretické a metodologické otázky analýzy sociální a třídní struktury naší společnosti*), J. Filipece (*Utrávení socialistického způsobu života a ideologický boj*), Z. Millyho (který společně s J. Hrabinou předložil referát nazvaný *Změny v sociální a třídní struktuře Slovenska*), F. Taškého (*Problémy konkrétního složení dělnické třídy*).

V závěrečném slovu zdůraznil prof. R. Weidig, že sociologický kongres splnil svůj úkol. Vyzvedl zejména skutečnost, že se tu rozvinula oboustranně podnětná diskuse a výměna zkušeností mezi teoretiky a pracovníky z oblasti společenské praxe, přičemž se pozornost soustředila na hlavní úkoly, které před marxisticko-leninskou sociologií v NDR stojí v etapě budování rozvinuté socialistické společnosti. Ocenil výslovně také přínos diskusních vystoupení zúčastněných hostů z ostatních zemí.

I pro českou a slovenskou sociologii byla účast našich delegátů na druhém sociologickém kongresu v NDR velice užitečná. Především se na kongresu ukázalo, že sociologové ze zemí socialistického společenství a i z některých ostatních zemí vycházejí ze společného teoreticko-metodologického základu marxismu-leninismu a svými poznatky tento základ rozvíjejí. Kongres poukázal i na to, že si sociologové ze socialistických zemí kladou stejné či podobné otázky, jež souvisejí s budováním vyspělé socialistické společnosti v současném třídně rozděleném světě. To umožňuje, abychom u nás na jedné straně přebírali vše cenné, čeho bylo v oblasti marxisticko-leninské sociologie dosaženo v ostatních zemích, a abychom na straně druhé přispívali i svými zkušenostmi sociologům z ostatních socialistických zemí. Účast našich delegátů na kongresu ukázala, že se sociologové u nás v mnohém mohou poučit od sociologů z Německé demokratické republiky, a především potvrdila, že mezi námi existuje shoda v pojetí hlavních úkolů rozvoje marxisticko-leninské sociologie. Z tohoto hlediska bude zapotřebí, aby v češtině a ve slovenštině byly pohotověji vydávány a recenzovány práce marxisticko-leninských sociologů z ostatních socialistických zemí. Jednání sociologů NDR s mezinárodní účastí bylo přesvědčivým dokladem rozkvětu společenskovědního poznání v zemích socialistického společenství.

Jindřich Filipec

Demografové o obyvatelstvu a životním prostředí

Československá demografická společnost při ČSAV uspořádala 15. května 1974 v Roztokách u Prahy svoji 6. konferenci. Letošní téma bylo vymezeno třemi problémovými okruhy: *Obyvatelstvo — zdroje — prostředí*.

V úvodním referátu *O významu výzkumu životního prostředí a obyvatelstva* O. Vidláková (Ústav krajinné ekologie ČSAV, Praha) informovala o širším rámci konference, jímž je Světový rok populace, vrcholící Světovým populačním kongresem v srpnu letošního roku v Bukurešti. Téma konference *Obyvatelstvo — zdroje — prostředí* na program Světového roku populace úzce navazuje. Životní prostředí je podle O. Vidlákové třeba chápat jako prostředí člověka; nezahrnuje jen faktory fyzikální, ale je také prostředím ve smyslu sociálním, psychosociálním a významovým. Vzájemný vztah populace a životního prostředí má ambivalentní povahu, přitom však populaci chápeme vždy jako aktivní činitel, jako subjekt rozhodování. Působení demografických charakteristik na prostředí lze jen stěží izolovat od celého komplexu eko-

¹ „Deutsche Zeitschrift für Philosophie“ č. 2 1974 přinesl mj. tyto příspěvky: R. Weidig, *Úkoly marxisticko-leninského výzkumu v NDR*; H. Jentschmann, *Problémy společenské aktivity dělnické třídy v materiální produkci*; M. Lötsch a H. Meyer, *Výzkum sociální struktury a řízení sociálních procesů*;

K. Krambach, *Třída družstevního rolnictva v období rozvinuté socialistické společnosti*; R. Winzer, *Poznání a uvědomělý rozvoj sociálních procesů*; F. Staufenbiel, *K rozvoji kulturních potřeb dělnické třídy*; H. Steiner, *Sociálně ekonomická determinovanost vědecké tvořivosti*, a další.